

remtették a figurákat, kötődtek hozzájuk, és nem akartak megválni tőlük. Az elhasználandó figurákat „nyugdíjazták”, nézőként a drámaterem egyik asztalán foglaltak helyet. A próbák során egyre több nyugdíjas nézőnk lett, ezzel együtt az örömről is egyre gazdagodott.

A következő lépésként az improvizációs ötleteket felfűztük egy, a kamaszokat érdeklő témára. A bábozás stilizált művészet, melynek tárgya gondolatok, érzések jelképekben való leképezése, megmutatása. Az élőszínházzal ellentétben itt a gondolatokat, érzéseket a bábok játékaiban keresztül tudjuk eljátszani. Elhatároztuk, hogy szöveget egyáltalán nem használunk, a bábjáték szöveg nélkül is létezhet. A kiválasztott témánk is ebbe az irányba vezetett minket, hiszen a csoportot a szerelem érdekelte. Az, hogy a szerelem megszületését, a kedvesnek való bevallását nem kellett kimondani, még jobban inspirálta őket a mozdulatok kiműveléséhez. Ez a játékmód a bábok csupaszágához, egyszerűségéhez illett is, a bábosok a figyelmüket teljes egészében a mozgásra, és nem a megszólalásra tudták fordítani.

Keretjátékot akartak, így a témához kapcsolódó verseket, idézeteket kerestünk. Ezekből választották ki a számukra legtöbbet mondó sorokat, és ezek hangzanak el a nyitó képben, a mély sötét színpadon, amelyben még nem látni semmit. A keretjáték után csupán a zenei aláfestés szól. A

helyzetet élőszereplős előjáték teremti meg, a bábok kivett álmat, vágyat mesélnek el. Jelzesszerű, szimbolikus díszletekkel, kellékekkel dolgoztunk. Kerti pad és szemetesvödör a parkot; héliumos lufi-szív, és papír-szív az érzelmek mélységét ábrázolta.

A bábok kifejező mozgásának gyakorlására további időt szántunk. A zenével összehangolt mozgás roppant koncentrációt követelt. Bevált a videós és fényképes elemzés. Javítható mozzanatok kerestek a maguk, majd a mások játékában. Hogy lenne jobb? Mikor szerepelt a báb, mikor a bábozó? Az egyik báb mozdulatára, üzenetére a másik mit reagált? Aki nem „szerepelt”, az mit csinált éppen, hiszen mindenkinek folyamatosan volt feladata? A cselekmény ritmusa váltakozó, vagy monoton? Létrejött-e a zenével az összhang? Bejátszottuk-e a teret? Kihasználtuk-e a technika adta lehetőségeket? Sikerült-e jellemmel felruházni a bábokat, melyet a tárgy mozgásával is kifejeztünk?

A próbafolyamat során mindenki beledhatha a maga ötletét. Közös színházi élményekre támaszkodó együttes teremtésként született meg bábetűdünk. Számos bemutatónk volt, amire eljutottunk vele Egerbe. A több hónapon át tartó munka eredményeként arany minősítést szereztünk az országos fesztiválon.

Nagyon büszke vagyok tanítványaim sikerére!

Drámajátékok a bábjáték „szolgálatában”

Vári Ildikó

Negyedszázada kezdtem tanítani a Kőbányai Szervátiusz Jenő Általános Iskolában és felfigyeltem egy tanítónőre (Sántha Béláné Marika), aki a bábjáték segítségével komoly közösségépítést végzett. Elsősorban az ő hatására kezdtem közelebről is megismerkedni a bábműfajjal. Hamarosan két csoportot indítottam a Kőmázas és a Kőszirmocsák bábcsoportot, melyek alsó tagozatos gyermekekből állnak. Az évek során meggyőződésem és hitvallásom lett, hogy a bábjáték által szebbé, jobbá tehetem a gyermekek életét, kiközösítem őket a mindennapok, olykor nekik is nehézségeket okozó menetéből, és elvárhatom őket a *csodák világába*. Drámajátékvezetői ismereteimet jól be tudom építeni a bábos foglalkozásokba. Hogyan? A teljesség igénye nélkül adok néhány ötletet ahhoz, hogy legyen kedvük bábozni, a báb- és drámajátékot együttesen, egymást erősítve alkalmazni.

Amikor megalakul a bábcsoport, elengedhetetlen, hogy *megismerjük egymást*. Egyik kedvenc ismerkedési játékunk, amikor körben állva egy gombolyagot dobok el úgy, hogy a fonál végét fogom, mondom a nevemet, majd a következő gyermek is megfogja a szálát, mondja a nevét és tovább dobja azt. A végén kialakul egy háló. Játsszunk vele: felemeljük a fejünk fölé, letesszük a földre; persze nem engedjük el a fonalat. *Mi lehet ez? Mit látsz benne?* Mozgósitom képeket, próbára teszem figyelmüket, gyakorolják az egymásra figyelmet, a türelmet. Ezután indulhat visszafelé a gombolyag, amit fel kell tekerni, de már emlékezni kell a nevekre is. Ez figyelmet, ügyességet

kíván. Ebben a játékban sok mindent megtudhatok a gyerekekről (hogyan viselkednek, ha valaki leejti a fonalat, ha ügyetlenül tekeri, ha túl lassú, mennyire jó az emlékezetük stb.).

Az ismerkedések után beszélgetünk arról, hogy ki, milyen módon találkozott a bábbal, volt-e bábszínházban, miért jött a szakkörbe, van-e kedvenc vagy saját készítésű bábja? Kérem, hogy legközelebb hozza el, mutassa meg, mit játszik vele (megtudhatom ki mennyire nyitott, van-e beszédhibája, milyen a szókincse, a metakommunikációja, magatartása, mozgása stb.). Mindez nagy segítség a tervezésben.

Általában *több mesét* választok, melyekről úgy gondolom, hogy átdolgozhatók, adaptálhatók, megvalósíthatók bábszínpadon (elengedhetetlen a helyi lehetőségek, a tárgyi, az anyagi, a technikai feltételek figyelembevétele is!). Szeretem élőszóval elmesélni az általam kiválasztott meséket, mert így sokkal személyesebb kontaktusokat, sőt, interakciókat is, azonnal és spontán megélhetünk. A mesehallgatási „transz” segít összekovácsolni a csoportot. Az elsődleges visszajelzések, és beszélgetések után a gyerekek választják ki a leginkább nekik tetsző mesét. Kezdődhet a játék, a bábozás!

A mesét jelenetekre szedjük. A gyerekek kiválasztanak egy-egy jelenetet és párban vagy kis csoportban játsszák el. Lehet némán, párbeszéddel, rögtönözve, és előre tervezetten. Majd illatokat, színeket, formákat, hangokat tárunk a meserészlethez. Minden érzékiszervünket bevonva elképzeljük az adott mese világát. Ezeket megbeszél-

jük, és/vagy lerajzoljuk. Összehasonlítjuk „képeinket”, azon munkálkodunk, hogy megkeressük a történethez, a szereplők karakteréhez, a mondanivalóhoz legjobban illő képeket. A képzelet határtalanra nyitása a báb típusok megválasztása során érzékelhető. Lázban égnek a gyerekek, terveznek, rajzolnak, különböző anyagokkal ismerkednek, melyek között épp úgy jelen van a textil, mint a papír, a csipke, a műanyag és a rengeteg természetes forma. Még nincs báb a kezükben, de már „érezik”, akarják. Tárgyjátékkal felépítünk egy-egy karaktert a meséből, kapcsolatokat teremtünk a tárgy és tárgy között, azaz viszonyokat alakítunk ki a majdani szereplők között. Még nincs szöveg sem, de a fókuszkérdés, a legfontosabb mesei kérdés már kialakult. E köré építem az összes további drámás és bábos játékot, melyek a mese dramatizálásához vezetnek majd.

A bábtechnika kiválasztásában a döntő szó az enyém, hiszen ismernem kell az életkori sajátosságokat, a csoportom fejlettségét, a társaskapcsolatok mélységét is. A bábok elkészítése is rám vár, de mindig figyelembe veszem a gyerekek addigi ötleteit, hiszen a humor, az érzéletes ábrázolási szabadság legtermészetesebben a gyermekekből fakad. A tárgyalakítás részlépéseibe bevonom a gyermekeimet, megmutatom nekik a félkész bábokat, hogy lássák a szerkezeteket, vizsgálják meg a mozgatási lehetőségeket, illetve a báb öltöztetésénél hasznos tanácsaikat szívesen veszem.

A mese szövegét szükséges dramatizálni, át kell írnom párbeszéd formába. A próbák közben adódhatnak helyzetek, melyek a szöveg módosítását kívánják, de fontos a nagyon átgondolt, dramaturgikus szituációkra, akciókra bontott szövegkönyv. Azt is lényegesnek tartom, hogy a szöveg könnyed legyen, ne okozzon sem az értelmezése, sem megtanulása nehézséget a gyermekeknek. Szeretem, ha a szöveg tanulása során beépülnek a gyermekek saját mondatai, a változtatási javaslatukat megvitatjuk, majd döntünk. A végső szövegváltozatot magam készítem el, hiszen az eredeti fókuszkérdéstől (amiért a kiválasztott mesét úgy dramatizáltam, ahogy) nem hagyom eltéríteni magam.

Mire készen vannak a bábok, minden gyermek tudja, hogy melyik szereplő szeretne lenni, hogyan néz ki az ő bábja. Mielőtt azonban a szereposztást végleg eldönténénk, mindenki kipróbálhatja a bábmozgatást. Ez megerősíti, vagy eltántoríthatja a gyermeket annak a szerepnek a vállalásától, amit elképzelt magának. Ha egy érzés kifeje-

zése vagy egy cselekvés megjelenítése nehéz a bábval, akkor ismét segít a drámajáték. Egy mozgásos gyakorlat során mindenki lehetőséget kap arra, hogy saját testével gyakorolja a mozdulatok kifejező erejét, algoritmusát, a test anatómiájának, táncának varázsát. Megfigyeljük egymás mozdulatait, testtartását, testritmusát, megbeszéljük ki mit észlelt, hogyan tudnánk még mélyíteni, árnyaltabbá tenni, kié volt a legkifejezőbb, és ezt ültetjük át a bábura. Érdekes tanulási út ez a gyermekeknek, felfedező út a javából: a saját testtől, az élő test megfigyelésétől a bábura transzponált mozdulatig való eljutásig. Ehhez az alkotói folyamathoz remek eszköz a tükör használata. Látják magukat, korrigálni tudják azonnal a mozdulatokat. A kívülről való rálátás magamra és a bábomra igazán varázsos hatást vált ki belőlük.

Amikor már szövegrészeket is próbálunk, akkor a hangokat, hangtónusokat keressük, azokat, amelyek az adott karakterhez a leginkább illenek. Tapasztalataim szerint, amire idáig eljutunk, mindenkiben letisztul a neki való szerep. Nincs sértődés, harag megbántódás. Olyan is előfordul, hogy a gyermek maga kéri az untermán szerepet (kelléket adogat, paravánt mozgat, díszletet tart, fényt kapcsol, függönyt húz...). A próbák során mindig hangsúlyozom, hogy az előadás résztvevői olyanok, mint a *gyöngyszemek* egy nyakláncan. *Ha a lánc elszakad, minden szem legurul, a legnagyobb és a legkisebb is.* Tehát mindenki egyformán fontos.

A bábos próbák minden mozzanatában – a térkihasználásban, a jelenetek próbáiban, a dinamikai, a technikai megoldások gyakorlásának idején, a jelenetek összekapcsolásánál – eljuthatunk egy olyan pontra, ahol megakadunk, tanácsstalanságot érezhetünk. Ilyenkor nagy segítséget jelenthet, ha letesszük a kezünkben a bábokat, és egy odaillő drámajátékkal segítjük a tovább haladást. A fantázia, ritmus, ügyesség, tájékozódási, helyzetfelismerési, utánzó, lazító, kommunikációs, kapcsolatteremtő, bizalmi, nyelvi, ön-és partnerérezkelő, rögtönzéses játékok közül melyiket választom attól függ, hogy mi a megakadás oka, mire szükséges ráerősíteni, vagy éppen árnyalni, pontosítani, vagy oldani.

Fontos, hogy a csoportvezető tarsolyában legyenek ilyen játékok, hiszen ezek átlendítik egy átmeneti megtorpanáson a gyermeket, aki sokat tanul, tapasztal, s a legfontosabb, hogy bizalma, öröme megmarad, továbbra is velünk marad!

Bábos élményjátékok

Vass-Eysen Ábel

A tanulmányban kedvenc bábos játékainkat szedem ujjhegyre két csoportban. Ezeket az élményeket, mint bábos játészó én is megtapasztalhattam a Báron Laci bácsi tanyáján szervezett nyári bábos táborokban, óvodás korom óta Szirtes Józsefné Ancsa néni bábszakkörében, Debreczeni Tibor tanár úr élménygazdag foglalkozásain a Nagykőrösi Református Tanítóképző Főiskolán, valamint a Győrben és Kecskeméten eltöltött drámás tanulmányaim alatt.

Az első blokkban (ÉLMÉNY-TÁR) bemelegítő, önmagában is élményt adó játékainkat írom le. A feladatok célja a bábos eszköztárának gazdagítása, élmény- és tapasztalatszerzés. Ezen gyakorlatok során szerzett „rutinból” jól tudunk építkezni a produkciók során.